

فرخو

گفت‌وگوهای انتقادی درباره ادبیات پایداری

نقد و بررسی کتاب «یک محسن عزیز»

بذید آوران:

محمد علی صمدی

مرتضی قاضی

جواد کلاته عربی

مرضیه نظرلو

فرخو، پیراستن تاک و بریدن شاخه‌های اضافی آن را گویند

عنوان و نام پدیدآور: فرخو: گفت و گوهای انتقادی درباره ادبیات پایداری / پدیدآوران محمدعلی صمدی... [و دیگران].

مشخصات نشر: تهران: نشر یا زهرا (س)، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری: ۱۷۶ ص.: مصور (رنگی).

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۸۶۳۰-۶-۰-۶

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: پدیدآوران محمدعلی صمدی، مرتضی قاضی، جواد کلاته عربی و مرضیه نظریلو.

عنوان دیگر: گفت و گوهای انتقادی درباره ادبیات پایداری.

موضوع: جنگ ایران و عراق، ۱۳۵۹-۱۳۶۷ -- ادبیات و جنگ -- تاریخ و نقد -- مقاله ها و خطابه ها

موضوع: Ad- -- History and criticism -- Literature and the war -- Iran-Iraq War, 1980-1988

dresses, essays, lectures

شناسه افزوده: صمدی، محمدعلی، ۱۳۵۷ -

رده بندی کنگره: PIR ۳۴۴۲

رده بندی دیویی: ۸۵۳۸ / ۸۵۳۸

شماره کتابشناسی ملی: ۸۴۸۴۱۳۳

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

فرخو

گفت و گوهای انتقادی درباره ادبیات پایداری

نقد و بررسی کتاب «یک محسن عزیز»

پدیدآوران: محمدعلی صمدی - مرتضی قاضی - جواد کلاته عربی - مرضیه نظریلو

ناشر: یا زهرا (سلام الله علیها)

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۸۶۳۰-۶-۰-۶

نوبت چاپ: یکم، پاییز ۱۴۰۰

تیراژ: ۱۰۰ نسخه

چاپ و صحافی: قشقای

قیمت: ۴۰۰۰۰ تومان

فهرست

جلسه اول.....	۱۵
شیدانگاری و اعاده حیثیت	۱۷
بی اخلاقی حرفه‌ای در جای جای کتاب	۱۹
فصلی از کتاب که منتشر نشد	۲۱
کتابی التقاطی در نحوه روایت مستند	۲۳
ولنگاری در حوزه روایت مستند	۲۴
انتقام تاریخی از احمد متوسلیان	۲۴
محسن، قهرمان کارهای نکرده	۲۶
پررنگی حضور نویسنده و شیفتگی اش در متن کتاب	۲۷
الگویی خطرناک برای نویسندگان	۲۸
چه کسی مسئول نظارت بر موارد تاریخی است؟	۲۹
این کتاب چه پشتوانه علمی در ارائه «طرحی نو» دارد؟	۳۰
تحمیل اجباری بایسته‌های رمان به یک اثر مستند	۳۱
عملکرد دوگانه نویسنده در ادعا و عرصه عمل	۳۲
چگونگی «ساخت» یک محسن عزیز	۳۴
حرفه‌ای‌ترین تحریف تاریخ به روش کتاب «یک محسن عزیز»	۳۵
حرف شهید به مثابه متن مقدس	۴۷
مصادره پیروزی شش فرمانده گردان به نفع یک نفر	۴۸
حذف راوی‌های غیرهمراه	۴۹
نویسنده با مخاطبش صادق نیست	۵۰
غش در معامله	۵۱
نویسنده در ارائه منابع صادق نیست	۵۲
انتقام‌گیری؛ نقطه عزیمت این کتاب است	۵۳
تجلیل از محسن با تخریب متوسلیان	۵۵

- یک بی انصافی درباره مرکز اسناد جنگ ۵۶
- مرکز را زدم و خیلی بیشتر از این ها باید می زدم! ۵۷
- نویسنده، پاورقی کتاب همپای صاعقه را خودش تفسیر کرده ۵۹
- التزام به داستان و عدم التزام به مستندنگاری ۶۲
- خیانت در امانت با قاب بستن روی یک پدیده ۶۲
- بنی صدری های پادگان ولیعصر ۶۴
- فرمانده سپاه؛ محسن رضایی یا داوود کریمی؟! ۶۷
- این ها هیچ کدام تهرانی (منطقه ۱۰) نیستند! ۶۸
- بروجردی؛ مسئله این است! ۷۰
- جغرافیای پشتیبان یگان ها در ابتدای تشکیل ۷۱
- ماجرای عجیب تولد یک تیپ ۷۲
- تعارف در انتساب تأسیس تیپ ۱۰ به شهید وزوایی ۷۷
- مطالب کتاب محسن ریشه در ادعاهای بچه های پادگان ولیعصر دارد ۸۱
- اساساً فرماندهی تیپ ۲۷ را هم متعلق به شهید وزوایی می دانند! ۸۲
- ریشه های یک انتقام تاریخی ۸۴
- تحریف تاریخ جنگ با تحریف های نقطه ای کم اهمیت ۸۵
- نقش عوامل صحنه گردان در متن کتاب «یک محسن عزیز» ۸۷
- فرآیند «ساخت یک محسن عزیز» ۹۳
- حضور نویسنده در متن کتاب مستند؛ آری یا خیر؟ ۹۵

- جلسه دوم ۱۰۵
- ماوراء الطبیعه در مستندنگاری و تاریخ جنگ؛ آری یا خیر؟ ۱۰۷
- روایت خانم حدادی از ماجرای وزوایی و بنی صدر در قضیه رؤیت اسب سفید ۱۱۰
- ابراز نارضایتی امام از اظهار ماجرای اسب سفید ۱۱۴
- این چه جنگی است که داریم به مردم نشان می دهیم؟ ۱۱۵

۱۲۴.....	سوء استفاده از واقعیت به نفع رمان
۱۲۵.....	باب انحراف
۱۲۶.....	به کشف های منطقی و مبتنی بر واقعیت احترام بگذاریم
۱۲۸.....	خیالات بی پایه، اما تاریخ ساز و شخصیت ساز
۱۳۲.....	مسئله این است؛ اصالت واقعیت یا اصالت جذابیت؟
۱۳۵.....	چرا مستند، آری و رمان، نه؟
۱۳۶.....	«ایستاده در غبار» و «تنگه ابوقریب»؛ دخل و تصرف تا کجا؟
۱۳۸.....	ورود نامتعارف نویسنده به ذهن شهید وزوایی
۱۴۳.....	عناصر عاطفی غیر حرفه ای در مقدمه «یک محسن عزیز»
۱۴۸.....	اعتماد آفرینی غیر مشروع، غیر اخلاقی و غیر حرفه ای
۱۵۰.....	سنجه و محک این کتاب، چیست؟
۱۵۱.....	محتوای غیر اخلاقی غیر مرتبط با شخصیت اصلی کتاب
۱۵۲.....	از دم تیغ گذراندن شخصیت های پیرامونی محسن
۱۵۳.....	مقایسه غیر منصفانه احمد و محسن
۱۵۵.....	خود نویسنده در کتاب، نقش پذیرفته
۱۵۵.....	تنزل شخصیت های تاریخی و مفاهیم معنوی در کتاب
۱۵۷.....	مقدمه ای برخلاف مدار ادب و تواضع
۱۶۱.....	تولید علم در کتاب یک محسن عزیز
۱۶۵.....	ساخت ترکیبات بی معنا و بی محتوا و لحن سرگردان
۱۶۹.....	چرا نقد کردیم؟
۱۷۱.....	اسناد و تصاویر

پیش‌گفتار

علی‌اکبر دهخدا نقد را «به‌گزینی»، «سیم‌گزینی»، «سره‌کرده درم و دینار»، جداکردن درم‌های سره از ناسره تعریف کرده است. سیروس شمیسا نیز در این باره می‌گوید: «نقد در قدیم معمولاً به معنای یافتن معایب اثر یا جداکردن سره از ناسره و مختص به بررسی فراز و فرود لفظ و معنی بوده است.» امروزه نقد معنای فراگیری یافته و شامل آثار مکتوب شاخص جهان که دارای امتیازات و نقاط قوت فراوان می‌باشند هم شده است. در این دست آثار که معایب کمتری دارند، هدف از نقد، روشن‌سازی مفاهیم پنهان اثر ادبی و امتیازات آن برای مخاطبان است. بدین ترتیب، منتقد به خواننده در جهت شناخت آثار صحیح کمک می‌کند تا جریان‌ات فرهنگی و ادبی در مسیر درست هدایت شود و آثار سطحی خودبه‌خود از دایره توجه خارج گردند. در کشورهایی که نقد ادبی رواج و اهمیت دارد، وضع نویسنده، شاعر، نشر، مطبوعات و جریان‌های فرهنگی به سامان است. معمولاً حق

به حق دار می‌رسد و متقلبان فرهنگی کمتر مجال سوءاستفاده می‌یابند. بدین ترتیب، می‌توان گفت: نقد از بهترین روش‌ها برای سنجش کیفیت متن و مشخص کردن نقاط قوت و ضعف اثر است. انواع نقد هم براساس نوع استفاده، روش‌های به‌کارگیری، جایگاه متن، حوزه مورد مطالعه، کاربرد و هدف ناقد، متفاوت است.

نقد، خود انواع مختلف و شیوه‌های گوناگون دارد که در این مقال، مجالی برای پرداخت به آن وجود ندارد. شاید هم اکنون نیز نتوان در بسیاری از آثار مکتوب ادبیات پایداری و دفاع مقدس بهره‌ای از آن برد. چرا که عموم آثار، نه بر پایه علم و دانش، بلکه صرفاً در راستای ترویج و بدون پشتوانه‌های تاریخی و ادبی به رشته تحریر درآمده‌اند. در این شرایط، نظرات شخصی و سلیق گوناگون فضایی برای توجه به ساختارهای علمی لازم، مطالعه کافی و دانش‌آموزی باقی نخواهد گذاشت و بالتبع، نقد دقیق و عالمانه، آثار را هم دستخوش آسیب خواهد کرد.

به نظر می‌رسد نظریه هارفام در سال ۲۰۰۶ که اظهار می‌کند: «نقد رشته‌ای علمی شامل تفسیر متنی، پژوهش‌های تاریخی و اندیشه نظری است» بتواند در نقد آثار مستند حوزه ادبیات پایداری و بالخصوص دفاع مقدس مورد توجه قرار گیرد. توجه به سه عنصر متن، پژوهش تاریخی و اندیشه هر کدام به نوعی در مستندنگاری‌های دفاع مقدس وجود دارد که باید به شیوه‌ای علمی مورد توجه و ارزیابی قرار بگیرند.

در عین حال، نقد را می‌توان فرایند اصلاح اطلاعات نیز دانست. می‌دانیم که اطلاعات تاریخی در صورت خدشه‌دار شدن صحت، می‌تواند اعتبار، تأثیر، ارزش و اثربخشی خود را در طول زمان از دست بدهد و سبب خسارت و زیان‌های فراوان به تاریخ یک کشور شود. از این رو، نقد سازوکاری است برای اصلاح اطلاعات و تضمین کیفیت و درستی آن که علاوه بر اظهار کاستی‌های اثر مورد بررسی، کوششی قابل‌تحسین در مسیر صحت و

تضمین سلامت اطلاعات تاریخی کشور ارزیابی می‌شود.

به زبانی دیگر، نقد فرایندی علمی در راستای اصلاح و ارتقای متن است که امروزه در ادبیات جهان آن را از ملزومات آثار ادبی می‌دانند. کلیه متون ادبی اعم از داستان، رمان، قطعه ادبی، خاطره، زندگینامه داستانی، مستند روایی، تاریخ شفاهی و... نیز قابلیت نقد دارند. هرچند که باید توجه داشت نقد هر گونه ادبی بر اساس عناصر تشکیل دهنده آن انجام شود. منتقد ابتدا باید بداند چه اثری را می‌خواند و سپس با توجه به مؤلفه‌های آن، به نقد بپردازد. مثلاً گونه‌های مستندنگاری بنا بر تکنیک‌هایی که باید در آن رعایت شود، مورد نقد قرار گیرند تا بتوان داوری صحیحی در این باره داشت.

اینک به روشنی مشهود است که ایجاد گونه‌های ادبی متفاوت، بدون پشتوانه علمی و نظری لازم و صرفاً سلیقه‌ای و در عین حال، عدم شکل‌گیری و رشد نقد موجب تولید انبوهی از آثار ضعیف و ناپخته در حوزه ادبیات انقلاب و مقاومت شده است. فقر مباحث نظری و علمی موجب شده ملاک و معیارهای مناسب و عملی برای سنجش آثار ایجاد نشود؛ در نتیجه، حوزه نقد حرفه‌ای نیز در این عرصه خالی بماند و در عوض، زیرشاخه‌های متعدد با اعمال سلیقه‌های غیر علمی و گوناگون فرصت ظهور و جولان بیابند. وجه دیگر این است که عرصه ادبیات دفاع مقدس در ایران به جهت مردمی بودن آن، مخاطبانی از هر قشر، سن و سلیقه دارد که به بررسی آثار می‌پردازند و همین امر موجب ایجاد تشمت و غیر حرفه‌ای شدن کار نقد شده است.

گفتنی است، نقد ناب، فارغ از مسائل حاشیه‌ای تنها متکی بر اندیشه فعال و روشمند در عرصه ادبیات جنگ می‌باشد که تاکنون مجال ظهور نیافته است. کمبود عنصر مهم نقد و تحلیل‌های حرفه‌ای موجب ترویج آثاری شده که نه تنها از جنبه زیبایی‌شناختی و ارزش‌های هنری

بی بهره‌اند، بلکه توسط نهادها و سازمان‌ها معرفی، تبلیغ و مطرح می‌شوند و خوراک فرهنگی یک ملت را به قهقرا می‌برند.

به نظر می‌رسد وقت آن رسیده که متولیان و دلسوزان ادبیات پایداری در ایران و بالاخص ادبیات دفاع مقدس و مقاومت از کولونی‌های محدود خویش خارج شده و بدون نگرانی، آثار تولیدشده خود را در معرض نقد و قضاوت عالمانه و منصفانه قرار دهند تا عیار آثار سنجیده گردد و ادبیات جنگ در ایران نیز به مانند ادبیات جنگ در جهان با نقد گزنده روبرو شده، از سکون و تکرار خارج شود و شاهد رشد چشم‌گیر کیفی باشد. وگرنه تصور داشتن ادبیاتی قدرتمند، پنداری گراف خواهد بود.

آنچه پیش رو است، تلاشی ست ناقص اما ارزشمند برای شروع حرکتی ماندگار در عرصه ادبیات پایداری ایران زمین. ناگفته پیداست، شروع هر حرکت با معایب و محاسن زیادی روبرو است که این جمع کوچک نیز قطعاً فارغ از آن نمی‌باشد. اعضای این گروه را در ابتدا دغدغه تحریف تاریخ دفاع مقدس، درهم آمیختن حقیقت، واقعیت و وهم و خیال و اشکالات بنیادی و ساختاری ادبی به جهت چاپ یک کتاب به خصوص گرد هم آورد؛ البته نیکو بهانه‌ای شد برای شکل‌گیری گروهی که نقد جدی را در دستور کار خود در عرصه آثار تولیدی مکتوب قرار دهد.

شروع این اقدام را در فضای مه‌آلود ادبیات پایداری کشور به فال نیک گرفته، از پیشنهادات و انتقادات تمام عزیزان فعال این عرصه استقبال خواهیم کرد و می‌دانیم نقدهای عالمانه دلسوزان قطعاً چراغ راه گروه، برای رسیدن به اهداف متعالی خواهد بود.

شماره اول گفت‌گوناامه ادبی «فرخو» که ماحصل چندین ساعت جلسه حضوری در قالب گفت‌وگوهای انتقادی با حضور آقایان محمدعلی صمدی، مرتضی قاضی، جواد کلاته عربی و سرکار خانم مرضیه نظرلو است؛ اختصاص دارد به بررسی کتاب «یک محسن عزیز»، زندگینامه سردار

بزرگوار، شهید محسن وزوایی به قلم سرکار خانم «فائضه غفارحدادی» که توسط انتشارات «سوره مهر» در سال ۱۳۹۸ به چاپ رسیده است. بدیهی است هدف از انتخاب این کتاب، نه آن است که در جهان برای آثار برگزیده و شاخص اتفاق می‌افتد، بلکه از آن‌روست که عیان گردد ناشران مطرح کشور در حوزه ادبیات پایداری تا چه میزان متوجه آثار تولیدی خود و تأثیر آن در تاریخ و فرهنگ کشور هستند!

امیدواریم این تلاش آغازین، زنجیره مخاطبان خاص را به هم متصل و منجر به ارتقای سطح آثار ادبی این عرصه گردد.

محمدعلی صمدی

مرتضی قاضی

جواد کلاته عربی

مرضیه نظرلو

تابستان ۱۴۰۰